KONSTANTĪNS KARULIS

PAULS STRADIŅŠ MANĀS ATMIŅĀS

Redakcijas piezīmes

Publicējamie atmiņu fragmenti par profesoru Paulu Stradiņu pieder ievērojamā latviešu filologa un žurnālista, divsējumu "Latviešu etimoloģijas vārdnīcas" autora, *Dr. habil. philol.* Konstantīna Karuļa spalvai (1993). K. Karulis Latvijas Zinātņu akadēmijas pastāvēšanas pirmajos gados te strādājis par juniskonsultu un stenogrāfu. Šajās gaitās ne tikai ar asu skatu vērojis P. Stradiņu kā Latv. PSR ZA Bioloģijas un Eksperimentālās medicīnas institūta direktoru, bet arī pats stenografējis Latvijas PSR ZA prezidija "dramatiskās" sēdes (1947. gada 2. oktobra vakarā) norisi, kas bija veltīta P. Stradiņa kritikai. Šīs sēdes (stenogramma atzīmēta kā ZA pilnsapulce) norisi K. Karulis atstāsta atmiņās, minot daudz raksturīgu detaļu. Nesen sēdes stenogramma (40 mašīnraksta lappuses) atrasta Latvijas Zinātņu akadēmijas arhīvā (lieta nr. 1, apr. nr. 1, nr. 24). Tā ļauj precizēt dažus faktus, kuri gadu gaitā rūpīgajam stenografētājam atmiņā pārveidojušies. Kārlis Stradiņš šajā sēdē nav runājis. Acīmredzot, viņam pierakstītā asā un neiecietīgā runa pieder akadēmiķim Pēterim Valeskalnam vai Matvejam Kadekam (akadēmiķis Augusts Kīrhenšteins runājis "mīkstāk"). Pēc stenogrammas spriežot, plētikami asi (pat salīdzināams ar pazīstamo antisemitu J. Dāvi, pret ko P. Stradiņš sēdē protestējis) P. Stradiņu kritizējis arī toreizējais Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejas sekretārs Arvids Peļše, taču, iespējams, ka viņa runas tonalitāte šķitusi mīkstāka nekā pārējiem runātājiem. Katrā ziņā šī P. Lejiņa vadītā akadēmijas pilnsapulce un P. Stradiņam veltītā kritika bijusi ievērojami saudzīgāka, nekā divus gadus vēlāk, 1949. gada 21. oktobrī sarīkotā Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrijas Medicīnas zinātniskās padomes prezidija un LVU Medicīnas fakultātes Zinātniskās padomes kopējā sēde par "kādu kaitīgu lekciju", kuras stenogrammu publicējis *Dr. med.* Amis Viksna (Latvijas Ārsts.—1989.—Nr. 3.—54.—72. lpp.). Tur P. Stradiņš pēc vietējā krievu dzejnieka-militārista V. Alatirceva denunciacijas kritizēts visai nesaudzīgi, izvērsot pret viņu LKP CK inspirētu kūdišanas kampaņu.

Pirmoreiz redzēju Paulu Stradiņu 1935. gadā, kad žurnālista gaitās interesējos par ķirurģijas stāvokli Latvijā. Profesors Jēkabs Alksnis, ar kuru jau agrāk biju pazīstams, aicināja mani uz sarunu Rīgas pilsētas 2. slimnīcā (tagadējā Paula Stradiņa Valsts klīniskajā slimnīcā), kur viņš bija klīnikas vadītājs. Pastāstījis par ķirurģijas aktuālajām problēmām, J. Alksnis mani izvadāja pa savu kliniku, leveda arī operāciju zālē, kur patlaban notika kuņģa operācija. Jutos neērti, redzot daudzus mediķus baltajos virsvalkos (kaut arī man pašam tāds bija mugurā) un centrā uz galda gulošu slimnieku ar uzšķērstu vēderu, pār kuru spīdēja lielā operāciju spuldze. Paliku pie durvīm stāvam, bet J. Alksnis vedināja mani pie operāciju galda. "Te operē jauns, ļoti spējīgs ķirurgs,

profesors Stradiņš", teica J.Alksnis, norādot uz viru baltajā virsvalkā un cepurītē, kas bija pārliecies pār operējamo slimnieku un darbojās viņa vēderā ar skalpeli. Pilnīgi nodevies savam darbam, ķirurģs nepievērsa mums nekādu uzmanību. J.Alksnis viņam jautāja par operācijas gaitu. P.Stradiņš atbildēja klusā, mierīgā balsī, pat acis nepacēlis. Klusu mēs atkal izgājām.

1940. gada Jaungada dienā pili bija daudz apsveicēju. Pēc tradīcijas Jaungada rītā katrs pilsonis varēja spiest roku valsts prezidentam. Šajā gadā apsveicēju bija daudz vairāk nekā iepriekšējos gados. Vai tas bija tāpēc, ka pasaulē bija tik daudz dramatisku notikumu, bet Latvija joprojām dzīvoja mierā un labklājībā, vai arī tāpēc, ka arī mūsu zemē pēc padomju militāro atbalsta punktu ierīkošanas bija bažas par nākotni un daudzi gribēja prezidentam vēlēt drosmi un spēku grūtību pārvarēšanai. Ļaudis plūda garā straumē – iestāžu un biedrību pārstāvji, individuāli gratulanti. Turpat blakus stāvējām mēs, žurnālisti. Nāca Veselības veicināšanas biedrības valde, un viņas vidū kā pats pirmais prezidenta priekšā nostājas profesors Pauls Stradiņš. Atceros, ka viņš dziļi paklanījās un mazliet satrauktā balsī novēlēja prezidentam K.Ulmanim veselību – dārgāko, kas viņam šajā gadā būšot vajadzīga Latvijas dzīves vadišanai. K.Ulmanis smaidīja un sniedza P.Stradiņam roku, "Tā jau mums abiem vajadzīga", viņš teica. Dziļi paklanījies, profesors atvadījās, un nāca citi apsveicēji.

1947. gadā sāku strādāt Latvijas Zinātņu akadēmijā par juriskonsultu un diezgan bieži redzēju P.Stradiņu, kas tagad bija kļuvis par akadēmijas īsteno locekli, kā toreiz sauca vēlākos akademiķus. P.Stradiņš vadīja Bioloģijas un eksperimentālās medicīnas institūtu un darba lietās vairākkārt ieradās pie akadēmijas lietu pārvaldnieka J.Vecvagara, kas bija arī akadēmijas partijas organizācijas sekretārs. Sākumā mana darba istaba bija blakus J.Vecvagara kabinetam un pie viņa bija jāiet cauri manai darba telpai. P.Stradiņš bija nerunīgs, vienmēr it kā domās nogrimis. Viņa vizītes pie lietu pārvaldnieka bija ļoti īsas, ilga tikai dažas minūtes. J.Vecvagarš teica – ja katra akademiķa jautājumi būtu tik mērķtiecīgi un pārdomāti, bez liekas prātošanas, darbs veiktos daudz labāk. Līdzīgas īsas vizītes bija tikai vēl vienam akademiķim – Jānim Endzelinam. Citi akademiķi un institūtu direktori mēdza uzturēties pie lietu pārvaldnieka ilgāk, daži pat runājās ļoti ilgi. J.Vecvagarš pukojās, ka viņi runājot par visu ko, bet vismazāk par konkrēto lietu. Viens no biežākajiem un arī ilgākajiem apmeklētājiem bija Mežsaimniecības un koksnes ķīmijas institūta direktors Arvids Kalniņš. ("Grib par visu vari iestāties partijā un stāsta, cik viņš progresīvs un revolucionārs", teica J.Vecvagarš.)

P.Stradiņš ienākot nerunājās ne ar mani, ne lietu pārvaldnieka sekretāri. Ja bija jāpagaida, viņš atsēdās, izvilka no portfeļa kādu rakstu, lasīja un izdrija atzīmes. Portfelis viņam bija vecs, nobružāts. Vecāks par to bija

laikam tikai Misiņa bibliotēkas direktoram Kārlim Eglem – vietām sadiegts ar aukliņu. Visiem akadēmiķiem un citiem atbildīgajiem akadēmijas darbiniekiem sagādāja iespēju iegādāties jaunus ādas portfelus, bet neredzēju, ka P.Stradiņš būtu jauno portfeli lietojis, varbūt viņš to pat nenopirka.

Katram akadēmiķim bija īpatnēja izturēšanās, īpatnēja gaita. P.Stradiņš gāja mazliet saliecies, bet viņa gaita bija ātra. Arī runāt viņš runāja strauji, galvu paliecis mazliet sānis, neskatīdamies sarunu biedrā.

Visbiežāk redzēju P.Stradiņu akadēmijas prezidija sēdēs. No visiem citiem akadēmiķiem un institūtu direktoriem P.Stradiņš atšķīrās ar to, ka viņš vienīgais brauca uz akadēmiju ar divriteni. Gan slimnīca, gan institūts, ko vadīja P.Stradiņš, atradās Pārdaugavā. Tramvaja satiksme bija gausa, ar to braucot paietu ilgs laiks. Pēc tam, kad akadēmiķiem bija piešķirtas portfeļa iegādes tiesības, pienāca kārta arī automašīnām. Par samērā lētu maksu vairāki akadēmiķi (piemēram, E.Štālbergs) nopirka "moskviču". P.Stradiņš nebija pircēju vidū. Kā paradis, viņš turpināja braukšanu ar divriteni. Piebraucis pie akadēmijas centrālās ēkas Smilšu ielā 1, kur atradās arī prezidija telpas, P.Stradiņš veikli nolēca no divriteņa, uznesa to pa āra kāpnēm un iestūma garderobē.

Zinātņu akadēmijas prezidija sēžu zāle atradās otrā stāvā. Tā bija gara, šaura telpa ar ieejas durvīm iepretim kāpnēm. Visā zāles garumā bija masīvs galds, gar to abās pusēs miksti atzveltnu krēsli. Miksti soliņi bija arī gar telpas sienām. Pie galda sēdēja akadēmiķi un direktori, gar sienām pieaicinātie tehniskie darbinieki, arī institūtu zinātniskie sekretāri vai citi darbinieki, kurus uz sēdi aicināja viņu direktors, ja bija paredzamas debates par institūtu. Galda galā kreisajā zāles pusē bija akadēmijas prezidenta P.Lejiņa vieta. Viņam blakus pa labi sēdēja akadēmiķis sekretārs J.Peive, pa kreisi viceprezidents M.Kadeks. Tā bija republikas augstāko zinātnisko iestāžu vadošā trijotne, jo J.Peive bija arī Lauksaimniecības akadēmijas rektors un M.Kadeks – Latvijas Valsts universitātes rektors. Parasti M.Kadekam blakus atsēdās Mikrobioloģijas institūta direktors A.Kirhenšteins, aiz viņa P.Stradiņš un Uztures institūta direktors A.Šmits. Visi trīs ar medicīnu saistītie akadēmiķi mēdza atsēsties blakus, un arī sēdes pārtraukumos viņi turējās kopā.

Prezidents P.Lejiņš sēdes sāka precīzi noteiktā laikā. Bija divi akadēmiķi, kuru precizitāte akadēmijā kļuva par parunu – P.Lejiņš un Tehnisko zinātņu nodaļas akadēmiķis sekretārs A.Krūmiņš. P.Lejiņš teica, ka lielākā cieņa, kādu cilvēks var parādīt otram cilvēkam, ir – būt precīzam. Atsēdies pirms sēdes pie prezidija galda, P.Lejiņš nolika sev priekšā lielo zelta kabatas pulksteni un, tikko tas rādīja noteikto stundu, nevilcinājās ne minūti, – pārlanda skatienu klātesošajiem un teica: "Biedri, sāksim prezidija

sēdi!" Bija prezidija locekļi, kas jau laikus ieradās uz sēdi; viens no pirmajiem vienmēr bija A.Kirhenšteins, arī Vēstures institūta direktors K.Strazdiņš, Sabiedrisko zinātņu nodaļas akadēmiķis sekretārs P.Valeskalns un korespondētājloceklis P.Rizga. P.Stradiņš ieradās viens no pēdējiem, dažreiz viņš pat nokavēja sēdes sākumu. Viņš vienmēr ienāca steidzīgiem soļiem un mazliet aizelsies; uz otro stāvu viņš nekad nebrauca liftā (kā vairāki citi akadēmiķi), bet pusskriešus traucās pa trepēm.

Kaut arī katrai prezidija sēdei bija noteikta darba kārtība, akadēmiķi un institūtu direktori bieži atkāpās no šīs kārtības un pa starpām pārrunāja arī citus jautājumus, un P.Lejiņam bija lielas pūles, lai panāktu vajadzīgo disciplīnu jautājumu izskatīšanā un debatēšanā. Disciplīnas pietrūka arī citā ziņā – akadēmiķi mīlēja izteikt replikas runātājiem, runāja cits caur citu un dažreiz pat diezgan skaļi sarunājās sēdes laikā. Visdzīvākais un runīgākais bija A.Kirhenšteins; reti kādu runātāja tēzi viņš palaida garām bez replikas. Ja viņu pārrunājamais temats neinteresēja, viņš pievērsās blakus sēdošajam P.Stradiņam un sāka ar to kādu sarunu. Parasti gan runātājs bija pats Kirhenšteins, jo P.Stradiņš viņam atbildēja pavisam īsi vai tikai ar galvas mājieniem. Bija tomēr reizes, kad abi iekarsa runāšanā, un P.Lejiņš tad taktiski aicināja viņus pievērst uzmanību sēdes darbam.

P.Stradiņš parasti sēdēja, mazliet pārliecies galdam un atspiedis pieri plaukstā. Dažreiz nevarēja saprast, vai viņš tā sēdot uzmanīgi klausās, vai snauž. Vienmēr viņa priekšā bija kādi papīri, ko viņš izskatīja sēdes laikā. Un aiz papīriem vecais portfelis. Kad P.Stradiņš izteicās par kādu apspriežamo jautājumu, viņš runāja ļoti īsi. Reizēm aizrāvēis viņš runāja skaļi, bet tas bija reti. Parasti viņa balss bija paklusa, pavērsies pret prezidentu, viņš runāja it kā tam. Reiz pat blakus sēdošais A.Kirhenšteins iesaucās: "Runā stiprāk, lai tie viņā galā arī dzird!"

Sēdes pārtraukumos daži akadēmiķi palika sēžam (piemēram, A.Krūmiņš, kas ļoti uzmanījās pēc pārciestā infarkta), bet lielākā daļa izgāja koridorā. J.Peive tieši no zāles gāja savā kabinetā, kas atradās blakus. P.Lejiņš parasti devās uz trešo stāvu, lai atpūstos savā kabinetā. Viņš dažreiz sirga ar sirdi, un pēc intensīvas darbošanās viņam bija vajadzīga kaut dažu minūšu pilnīga atpūta. Koridorā sagājušie runājās. Daži lielākie un dzīvākie runātāji veidoja it kā centrus, ap kuriem sastājās citi. Viens no dzīvākajiem runātājiem bija P.Rizga, plūstin plūda viņa valoda. Runājot viņš mazliet pavirzīja rokas uz priekšu, un dzīvas roku kustības visu laiku pavadīja balsi. Bija arī klusētāji, kas tikai klausījās. Tāds bija, piemēram, purvu zinātnieks P.Nomals.

Mediķi P.Stradiņš un A.Šmits bieži bija redzami runājamies. Viņi bija liels pretstats gan auguma, gan izturēšanās ziņā. A.Šmits bija krietni garāks par

P.Stradiņu, viņš turējās vienmēr stalti, izslietu galvu. Portfeli viņš mēdza nest padusē iespiestu un nešķīrās no tā arī sēdes starplaikos. Viņš nerunāja sevišķi skaļi, bet ar lielu pārliecību un allaž paskatījās apkārt, it kā pārliecinādamies, vai arī citi dzird viņa teikto. Izskatījās, ka viņš nerunā tikai sarunas biedram, bet visiem klātesošajiem. Varēja manīt, ka P.Stradiņu nemaz neietekmē A.Šmita izturēšanās; viņš apkārt neraudzījās, runāja dzīvi un neļāva sevi pārtraukt, kamēr nebija izteicis visu sakāmo.

Prātā palikusi kāda Joti dramatiska prezidija sēde. Akadēmiķis P.Stradiņš kādā mediķu sanāksmē Viļņā bija paudis tā laika izglītības politikai neatbilstošu uzskatu: viņš bija izteicies, ka jaunie ārsti no Baltijas republikām nebūtu jāsūta darbā uz citām republikām un jo sevišķi uz attāliem apvidiem, tāpēc ka tie nezina ne šo apvidu īpatnības, ne turienes cilvēku dzīvi un dažkārt neprot arī viņu valodu. Ārstiem būtu jāpaliek savā republikā, kur tie mācījušies. Savukārt Latvijā nevajadzētu iesūtīt ārstus no citurienes. Kad ziņas par šo P.Stradiņa uzstāšanos nonāca Latvijas komunistiskās partijas Centrālajā komitejā, tā uzdeva šo jautājumu apspriest Zinātņu akadēmijas prezidijā.

Ziņa par gaidāmo svarīgo prezidija sēdi bija ātri izplatījusies visos institūtos, un sēžu zāle bija pilnā. Lietu pārvaldnieks lūdza mani pat stenografēt sēdes gaitu.

Pēc P.Lejiņa ievada vārdiem piecēlās P.Stradiņš. Dzijajā klusumā skaidri skanēja viņa balss, kaut arī viņš runāja paklusu. P.Stradiņš atzina, ka viņš nav pareizi izpratis partijas izglītības un kadru politiku, atvainojās un solīja turpmāk uzmanīgāk sekot partijas dotajām vadlinijām. Beidzis savu sakāmo, P.Stradiņš atvirzīja krēslu un pagājās uz durvju pusi. Viņš piebilda, ka atstās zāli, lai neietekmētu jautājuma apspriešanu. Sēdes vadītājs to nepieļāva, uzmanīgiem vārdiem paskaidrodams P.Stradiņam, ka prezidijs nav sanācis viņa tiesāšanai, bet gan jautājuma pārrunāšanai. Viņš lūdza akadēmiķus izteikties, gan izvairoties no lieliem asumiem. P.Stradiņš atsēdās atkal savā vietā.

Bridi bija klusums, tad piecēlās K.Strazdiņš. Viņa runa bija asa un neiecietīga. Tika izteikti asi pārmetumi P.Stradiņam un viņa rīcība kvalificēta par mediķa un akadēmiķa necienīgu. Strazdiņš vērsās arī pret sēdes vadītāju, pārmetot tam mēģinājumu mīkstināt P.Stradiņa nodarījumu.

Prezidents P.Lejiņš bija uztraucies, ne mazāk kā P.Stradiņš. Redzēju, ka prezidentam dreb rokas. P.Stradiņš bija dziļi noliecies pār galdu. Vispārīgajā lielajā sēdes savinojumā P.Lejiņš tomēr prata atrast mierīgus, nosvērtus vārdus, lai ievirzītu jautājuma apspriešanu lietīšķā garā.

A.Kirhenšteins vēlāk teica, ka pēc K.Strazdiņa runas apvainotais P.Stradiņš viņam klusu sacījis, ka aizies no institūta direktora posteņa un atsacīsies no akadēmiķa goda.

Piecēlās korespondētājloceklis A.Pelše. No viņa kā Centrālās komitejas sekretāra gaidīja galveno un smagāko apsūdzības runu. Taču A.Pelše bija pietiekami gudrs, lai novērtētu situāciju. Tā laika politiskajā situācijā (bija taču viens no pirmajiem pēckara gadiem) atteikties no izcilākā Latvijas mediķa, kam bija milzīga autoritāte visā mediķu saimē un kas bija tālu pazīstams arī ārpus Latvijas, nozīmētu smagu triecienu visai nacionālajai un izglītības politikai republikā. Nebija noslēpums, ka mediķu saime Latvijā bija vairumā ļoti nacionāli noskaņota. A.Pelše izklāstīja partijas politiku attiecīgajos jautājumos, gan asi norādīja uz P.Stradiņa kļūdu, bet pieminēja arī ievērojamā mediķa lielos nopelnus.

Sēdes gaita dažbrīd bija ļoti dramatiska, bet prezidenta P.Lejiņa taktiskā sēdes vadība panāca jautājuma tālāko apspriešanu un lēmuma pieņemšanu bez P.Stradiņa personības aizskaršanas. No P.Lejiņa tas tomēr bija prasījis ļoti daudz. Kad pēc sēdes kopā ar J.Vecvagaru piegājām pie viņa, P.Lejiņš piecēlās, bet vairākas minūtes nespēja parunāt. P.Stradiņš pēc sēdes ne ar vienu nerunājās. A.Kirhenšteins centās viņu nomierināt ar kādu joku, bet viņš nemaz neklausījās un devās prom.

Lietu pārvaldnieks J.Vecvagers mēdza uzdot juriskonsultam arī tādus pienākumus, kam bija maz sakara ar tieslietām. Reiz – laikam 1949. gadā – akadēmijā un Veselības aizsardzības ministrijā bija dzīvas pārrunas par P.Stradiņa savāktu medicīnas vēstures materiālu krājumu. Šie materiāli aizņēma Republikas klīniskās slimnīcas teritorijā veselu ēku, vienu no vecajām barakām. Kaut arī P.Stradiņa savāktajai kolekcijai bija milzīga vērtība, atradās nelabvēļi (sevišķi partijas biedru vidū), kas apšaubīja medicīnas vēstures materiālu nozīmi un, ja ne citādi, tad vēlējās P.Stradiņu ar visu kolekciju izlikt no aizņemtajām telpām, jo, lūk, telpas esot valsts īpašums, bet kolekcija privāta. Akadēmijas prezidentam un lietu pārvaldniekam (partijas sekretāram) jautājuma būtība bija skaidra, un viņi atbalstīja P.Stradiņu, bet, kā teica J.Vecvagers, viņiem nebija pamata, uz kā atsperties. Abi nolēma jautājuma noskaidrošanu un juridisko pamatošanu uzdot juriskonsultam.

Sazvanījies ar P.Stradiņu, aizbraucu uz Republikas klīnisko slimnīcu, un P.Stradiņš man izrādīja savu bagātību, vairāku gadu desmitu vākumu. Lielā baraka bija stāvgrūdām pilna ne vien ar medicīnas vēstures materiāliem, bet arī ar bezgala daudzām preparātiem un ģipša nolējumiem vai modelējumiem. Sākumā pie katra priekšmeta, tad izlases veidā pie raksturogākiem P.Stradiņš sniedza savus komentārus. Viņš stāstīja, kā ieguvis vienu vai citu priekšmetu – gleznu, aparātu, instrumentu. Raksturoja dabas anomālijas, ko rādīja preparāti, skaidroja ģipša nolējumus vai mulāžas redzamos audzējus, locekļu deformācijas, lūzumus un vēl daudz ko citu, kā būtību es varēju tikai nojēgt, bet kā nozīme man kļuva pilnīgi skaidra:

tā bija unikāla vērtība, kas jāsaglabā, lai to kādreiz varētu likt medicīnas muzeja pamatā.

Bijām pāris stundas staigājuši pa bagātību krātuvi, kad P.Stradiņš apstājās un jautāja man: "Ko jūs gribat ar to darīt?" Paceltā roka pusapli pavirzījās pāri priekšmetiem, kas bija ap mums. Redzēju, cik noguris ir zinātnieks. Sevišķu nogurumu pauda viņa acis aiz brillu stikliem. Visu laiku viņš bija ar lielu sajūsmu stāstījis par saviem dārgumiem, nu bija atslābums, kad viņš apzinājās to ļaužu stulbumu, kas viņam gribēja izpostīt vienu no lielākajiem mūža veikumiem. – "Profesor, es došu jurista slēdzienu par jūsu krājuma nozīmi Latvijas kultūras vēsturei, par tā nepieciešamību nākamajam medicīnas muzejam." P.Stradiņš saņēma manu roku un teica paldies. Roku viņš turēja ilgāk nekā sasveicinoties.

P.Lejiņš man reiz teica: "Ja P.Stradiņš devis savu atzinumu, viņš to nemainīs, kaut arī visi pasaules spēki saceltos pret viņu." To, ka P.Stradiņš cieši turas pie reiz izteiktā, pieredzēju kāda iesnieguma pārbaudē. Kāds tehniķis bija izstrādājis principus, kā konstruēt rentgena aparātu telpiskai apskatei. Viņš griezās pie Zinātņu akadēmijas, lai tā atbalstītu šā projekta realizēšanu. J.Vecvagars man teica, ka P.Stradiņš projektu novērtējis negatīvi. Tā kā dažu institūtu pārstāvji tomēr ieinteresējās par projektu, akadēmijas prezidijs nolēma izveidot komisiju, kas par šo projektu sniegtu autoritativu slēdzienu. Komisijā bija P.Stradiņš un tehnisko institūtu pārstāvji, un tajā (man nezināmu iemeslu dēļ) bija jāpiedalās arī juriskonsultam.

Sanācām prezidija sēžu zālē, lietu pārvaldnieks ievadīja komisijas sēdi un vispirms deva vārdu projekta autoram. Nenogaidot tā paskaidrojumus, man blakus sēdošais P.Stradiņš isi pateica: "Nav vajadzīgs. Pietiek ar parasto rentgena iekārtu." Viņš pārliecās pār saviem papīriem, ko bija izņēmis no portfeļa, un atspieda pieri plaukstā.

Projekta autors sāka skaidrot savu ierosinājumu. Fizikas institūta pārstāvis pa starpām uzdeva kādus jautājumus, kad pēkšņi man blakus atskanēja viegla šņāksana. Profesors gulēja. Sēde turpinājās, izteicās lietpratēji. Kad sēdes beigās lietu pārvaldnieks jautāja P.Stradiņam viņa domas, profesors mazliet neiecietīgi atbildēja: "Es jau teicu. Nav vajadzīgs."

Pāris gadus strādāju vienā telpā ar prezidenta referentu Jāni Magoni. J.Magone protokolēja prezidija sēdes, un institūtu direktori bieži ieradās pie viņa, lai precizētu kādu protokola tēzi. Nāca arī P.Stradiņš. Padevis labdienu, viņš jau pie durvīm sāka savu sakāmo un, nonācis pie J.Magones galda, paprasīja tā domas un paskatījās protokola uzmetumā. Ne man, ne kādam citam, kas bija telpā, P.Stradiņš nepievērsa uzmanību. Uzzinājis vai precizējis vajadzīgo, viņš pateicās un devās uz durvīm, bet

vēl iedams runāja un izteica savas domas, līdz durvis aizvērās aiz viņa. Nekad viņš nepiesēdās un uz J.Magones aicinājumu atbildēja: "Man nav laika sēdēt, un es negribu arī jūs aizkavēt."

MY RECOLLECTIONS OF PAULS STRADIŅŠ (SUMMARY)

By Konstantins Karulis

Recollections by *Dr. habil. philol.* Konstantins Karulis concern the life of Pauls Stradiņš from 1935 to 1950. Special attention is paid to the period during which Stradiņš was employed at the Latvian Academy of Sciences. Interesting details emerge concerning the attempt by Soviet functionaries to portray Stradiņš as a "bourgeois nationalist" in 1947.

Dr. habil. philol. Konstantins KARULIS

Brīvības prosp. 30

Jūrmala, LV2015

Latvija